
مقایسه جلوه‌های نمایشی هویت ایرانی در نمایشنامه‌های سه دهه اخیر ایران (۱۳۶۰ - ۱۳۹۰)

■ سیمین مشکواتی [نویسنده مسوول]

■ محمد جعفر یوسفیان کناری

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۰۳/۰۵ | تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۶/۰۶/۰۶

مقاله حاضر برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی محمد جعفر یوسفیان با عنوان «مقایسه جلوه‌های نمایشی هویت ایرانی در نمایشنامه‌های سه دهه اخیر ایران-۱۳۶۰-۱۳۹۰» است که در تاریخ ۲۹ بهمن ۱۳۹۲ در دانشگاه تربیت‌مدرس دفاع شده است.

مقایسه جلوه‌های نمایشی هویت ایرانی در نمایشنامه‌های سه دهه اخیر ایران (۱۳۶۰-۱۳۹۰)

سیمین مشکواتی | کارشناسی ارشد ادبیات نمایشی، دانشگاه تربیت مدرس

محمدجعفر یوسفیان کناری | استادیار، ادبیات نمایشی، دانشگاه تربیت مدرس

چکیده

مقاله حاضر با بررسی دگرگونی‌های هویت در متون نمایشی سه دهه اخیر (۱۳۶۰-۱۳۹۰)، به مطالعه فرهنگی درام ایران می‌پردازد. بدین منظور با انتخاب ده نمایشنامه از هر دهه، عناصر نمایشی متشکل از اشخاص نمایش، گفت‌و شنود، کشمکش، فضا و زمان و نیز درون‌مایه با استفاده از نظریه امانوئل کاستلز تحلیل شده است تا سهم هریک از منابع هویتی (ملی، قومی، دینی، مدرن) در شاکله هویت نمایشی معاصر ایران مشخص شود. از آنجایی که هویت متأثر از زمینه‌های تاریخی و اجتماعی است، توجه به فضای گفتمانی تولید آثار نمایشی در هر دوره ضروری به نظر می‌رسد. با توجه به بررسی‌های انجام‌شده می‌توان گفت هویت نمایشی ایران، هویتی سیال و ترکیبی است که در دهه ۶۰ به صورت هویت مشروعیت بخش و در دهه ۷۰ به صورت هویت مقاومت متجلی می‌شود. از خصوصیات نمایشنامه‌نویسی دهه ۶۰ می‌توان به زبان ژورنالیستی، توصیه‌های اخلاقی مستقیم و شخصیت‌پردازی‌های ساده و درون‌مایه‌های ملهم از فضای انقلاب و جنگ اشاره کرد. در برابر ارزش‌های بنیادین دهه ۶۰، گفتمان ادبی در نمایشنامه‌های دهه ۷۰ رویکردی نخبه‌گرایانه یافته و با ظهور طبقه جدید متوسط شهری به‌عنوان اشخاص نمایش مفاهیم تجددگرایی مورد توجه قرار می‌گیرد. در دهه ۸۰ اما هویت برنامه‌دار محقق نشده و آثار نمایشی گویای نوعی از خودبیبگانگی اشخاص نمایش است که شکاف بین انسان و جهان اجتماعی بیرون از او را نشان می‌دهد.

واژگان کلیدی:

هویت ایرانی، مطالعه فرهنگی درام معاصر ایران، کنش متقابل نمادین، جلوه‌های نمایشی، گفتمان، امانوئل کاستلز.